TOLUNAY, A., 1990., Bir Üretim Faktörü Olarak Ormancılıkta Girişim, Yeşil Türkiye Dergisi, Mayıs 1990, Yıl: 40, Sayı: 468, Ankara, Türkiye.

Bir Üretim Faktörü Olarak Ormancılıkta Girişim

Ahmet TOLUNAY (*)
ES., MSc. (İstanbul)
Orman Ekonomisti

Genel ekonomide toprak (doğa), işgücü (emek), sermaye (kapital), girişim (teşebbüs) şeklinde belirtilen üretim faktörleri her üretim alanında olduğu gibi ormancılık üretiminde de kullanılmaktadır. Bu üretim faktörleri sayesinde ormancılık üretimi gerçekleştirilmekte ve toplumun mal ve hizmet olarak belirgenleşen ekonomik ihtiyaçları karşılanmaya çalışılmaktadır.

Bilindiği gibi insan ihtiyaçları sınırsızdır. Bu ihtiyaçları karşılayan mal ve hizmetler kıttır. Ekonomik manada mal ve hizmet üretilecek kaynaklar yetersizdir. Bütün ülke ekonomilerinin sorunu olan bu olgu, her ekonominin çözmesi gereken bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Sorunun çözümü her alanda üretimi maksimize etmekten geçmektedir. Üretimin maksimize edilmesi; üretim faktörlerini tanımak, üretim alanındaki üretim tekniğini bilmek ve en kârlı ve en yüksek hasılalı üretim tekniğini kullanmak (Rentabilite ve Verimlilik) en uygun üretim tekniklerini bulmak ve geliştirmekle (teknoloji) mümkündür.

Global olarak bir ülkenin toplam üretiminin maksimize edilmesi demek, her üretim sektöründe üretimin maksimize edilmesi demektir.

Bu yapılmadan toplam üretim maksimize olamaz. Çünkü her sektörün diğer bir sektörden aldığı, ara veya yatırım malı şeklinde üretim girdileri vardır. Aynı şekilde üretim için ara veya yatırım malı talep eden bir sektörün ürettiği mal ve hizmetler başka bir sektörün üretiminde de ara veya yatırım malı olabilir. Yani üretimin maksimize edilmesi, diğer bir deyimle ekonomik büyümenin dengeli olması, bütün sektör üretimlerinin maksimize edilmesiyle mümkündür.

Bir çok sektöre ara malı veren, ekonomik hayatta kaçınılmaz bir yeri olan ormancılık üretimi nasıl maksimize edilecektir? Bu soruyu cevaplamak için öncelikle ormancılık üretiminde makro ekonomik üretim teorilerini incelemek gerekir.

Ormancılık üretiminde kullanılan üretim faktörleri toprak, işgücü, sermaye ve girişimdir. Fakat literatürde girişim faktörü, ya bir üretim faktörü olarak ortaya konmamış ya da sevk ve idare (yönetim) olarak ele alınmıştır. (GÜLEN, 1961, 1968; FIRAT, 1971; ERASLAN, 1982; MİRABOĞLU, 1983) Oysa genel üretim teorisinde olduğu gibi, ormancılık üretiminde de, üretim faktörü olarak girişim vardır ve üretim bileşiğinde de yer almaktadır.

Girişim üretim faktörleri içerisinde işgücü gibi aktif bir üretim faktörüdür. Girişimi; mal ve hizmet üretmek için toprak, işgücü ve sermaye şeklindeki üretim faktörlerini bir araya getirerek, ürettiği mal ve hizmetleri piyasaya süren ve bu suretle üretim faaliyetinin karşılığını, kar şeklinde elde eden gerçek ve tüzel kişi veya kişilikler olarak tanımlamak mümkündür.

(*) Güneydoğu Anadolu Ormancılık Araştırma Müdürlüğü/ELAZIĞ

Dünya üzerinde ilk üretimler yapılmaya başlandığında insan tabiata müdahalede bulunmuş ve bu ilk üretimler evresinde işgücü ile girişimin tek kişide toplandığı gözlenmiştir. Üretimlerin çeşitlenmesi ve teknolojinin gelişmesi ile işgücü ve girişim faktörleri değişik kişilerde toplanmaya başlanmıştır. Fakat günümüzde de rastlanabileceği gibi hem girişimciliğini hem de işgücünü kullanarak, üretim yapan kişiler vardır. Girişimci üretim yapmak amacıyla karar alır, üretim sonucu hangi mal ve hizmetlerin oluşacağını, bunlardan ne kadar üretileceğini ve üretim tekniğinin ne olacağını belirler. Girişimci yaptığı üretim sonucunda ürettiği mal ve hizmetleri pazara sürerek bir gelir sağlar. Üretim için, üretim faktörlerini bir araya getirirken, bu faktörlere yaptığı ödemeler ve amortismanlar vs. düşülünce girişimcinin üretim sonucu elde ettiği net kâr ortaya çıkacaktır. Girişimci üretim için toprak, kapital ve işgücü şeklindeki üretim faktörlerini satın almıştı. Üretim sonucu üretimden toprak sahibi kira, kapital sahibi faiz, işgücü sahibi ücret şeklinde paylarını alır.

Girişimin sahiplilik olarak niteliğini, ülkenin güttüğü ekonomik politikalar belirler. Öyle ülkeler vardır ki devlet girişimciliği temeldir ve devlet tüm üretim hayatını üstlenmiştir, veya öyle ülkeler vardır ki devlet sadece eğitim, sağlık ve ulaştırma gibi hizmet alanlarını üstlenmiş olup, geriye kalan diğer üretim alanlarını özel girişimciliğe bırakmıştır. Kaba bir ayrımla girişimcilik devlet girişimciliği ve özel girişimcilk olarak ikiye ayrılabilir. Fakat bu iki tür girişimciliğin kombinasyonları da mevcuttur. Diğer taraftan girişimci kişi, girişimcilik fonksiyonunu üstlendiği ülkenin vatandaşı da olmayabilir. Bu suretle girişimci, dışsal (yabancı) girişimci ve içsel (yerli) girişimci olarakta atrıma tabi tutulabilir. Üretim teorisinde girişimciliğin sahiplilik ntelği önemli değildir. Önemli olan ne nitelikte olursa olsun, girişimcinin üretim hayatına atılması, üretim hayatında başarılı olması ve toplam üretime katkıda bulunmasıdır. Üretim hayatında girişimciliğin çokluğu demek, üretim, faktörü piyasasından daha fazla toprak ,daha fazla işgücü ve daha fazla sermaye alımı demektir. Bunun sonucu ise toprak sahibine daha fazla rant, işgücü sahibine daha fazla ücret ve sermaye sahibine daha fazla faiz vermek demektir. Bu sonuçla birlikte anlamlı bir sonuç daha elde edilmektedir ki; bu da refah yani ekonominin getirdiği refah ve mutluluktur.

Her üretim alanında olduğu gibi ormancılık üretiminde de bir üretim faktörü olarak girişim kullanılmaktadır. Ormancılık girişimcisi; toplumun mal ve hizmet şeklindeki orman ürünleri talebini karşılamak için ormancılık üretimine atılmakta, ormancılık üretiminin amacını ve tekniğini belirlemekte, bu üretimi yapmak için faktör piyasasından yatırım veya ara malı talep etmekte ve bunlara ödeme yapmakta ,üretimin risk ve rizikosunu üzerinde taşımakta, ormancılık üretimi sonucunda kendisi kâr elde etmektedir.

Dikkat edilirse ormancılık üretimi açısından yukarıda yapılan açıklamada, girişimciliğin sahiplilik niteliği üzerinde durulmamıştır. Fakat ormancılık üretimini yapan girişimciler; devlet girişimcileri ve özel girişimciler olarak ayrıma tabi tutulablir.

Ülkelerin tarih içerisinedki siyasi, hukuki ve mülki gelişimleri, girişimciliğin niteliği açısında üretim hayatını belrlemiştir. Dolayısıyla ormancılık üretimi de girişimcilik açısından aynı seyri takip etmiştir. Bazı ülkelerde politik kayıtlar, özel orman mülkiyetinin varlığı ve bunun geniş alanlara dayanması, ormancılık üretim hayatının bu şekilde düzenlenebileceğinin kanısı, sahip olunan elverişli faktörler (ülkenin orman klimaksında yer alması; ormanın gelişme ve yetişmesine çok uygun fizyografik, klimatik, edafik faktörler; gelişmiş ve ileri bir ekonomik yapı; kırsal orman sorunlarının azlığı; hukuki ve mülki sorunların çözülmüşlüğü vs.) nedeniy-

le özel orman girişimciliği kabul görmüştür. Bazı ülkelerde yine siyasi, hukuki ve mülki gelişmeler; Jeo-strateji veya askeri-politik etkiler; ülke yüzeyine yayılmış şiddetli erozyon; hızlı bir ormansızlaşmayı getiren yangın, kaçak orman kesimi, tarla açma gibi orman yıkımı faaliyetleri ve bu sebeple devlet önlemi alınmasını zorunlu kılan nedenler; hukuki ve mülki sorunların çokluğu devlet girişimciliğini öne çıkarmıştır. Bir ülkede özel orman girişimciliği veya devlet orman girişimciliğinin yaygınlığında veyahut her ikisinin birden kabul görmesinde sadece yukarıdaki açıklamalar yeterli olmaz. Çünkü her ülkenin kendine has ormancılık özellikleri, girişimciliğin niteliğini belirlemede en etkin faktör olarak varlığını göstermiştir.

Girişimcilik açısından ülkemiz ormancılık üretimi değerlendirilecek olursa, karşımıza hemen bir devlet girişimciliği olan Orman Genel Müdürlüğü çıkmaktadır. Zira Türkiye ormanlarının işletilmesi, yönetilmesi ve varlıklarının artırılması görevin üstlenen başka br deymlede, bu görevleri yapması tevdi edilen girişimci devlet kuruluşu, bu kuruluştur. Bu görev Orman Genel Müdürlüğüne anayasa ve buna bağlı kanunlarla verilmiştir. Yani devlet ormancılık üretiminde kendi girişimciliğini benimsemiş ve bu girişimciliği yapacak bir teşklat vücuda getrmiş, bu teşkilatı da Orman Genel Müdürlüğü olarak belirlemiştir.

Fakat ülkemizde girişimci olarak ormancılık üretimini yapan kuruluş sadece Orman Genel Müdürlüğü değildir. Orman Genel Müdürlüğünün yanında diğer gerçek ve tüzel kişilerde ormancılık üretimi yapmak amacıyla ekonomik faaliyetlere yönelebilirler. Zaten ülkemizin ormancılık mevzuatı buna imkân verecek mahiyettedir. Bu nedenle ormancılık üretimi girişimcilik açısından devlet girişimciliği ve özel girişimcilik olarak değerlendirilmelimelidir.

Devlet girişimcliği açısından Orman Genel Müdürlüğü ve Orman İşletmeleri hakkında şu tespitler yapılmaktadır: «Türkiye Devlet Orman İşletmeleri elli, yüzbin hektar, hale göre daha geniş sahaları olan, ona göre çeşitli tesisleri bulunan; içinde çok değişik ekonomik faaliyetler ahenkli bir şekilde yürütülen; maddesel ve maddesel olmayan türden pek çok ihtiyaçları karşılamayı amaçlamış, sürekllik prensibini esas kabu letmiş ve tüm faaliyet'eri İşletme Müdürlüğünün yönetiminde yürütülen işletmelerdir... Ancak orman'ların devlete ait olması ve devlet eliyle işletilmelerinden dolayı, bu işletmelerle ilgili amaçlar ve hedefler, genel ormancılık politikası kararları çerçevesinde üst organca tayin ve tespit edilmektedir. Bunun yanında yine devlet işletmesi oluşlarının sonucu olarak, kamu hizmeti görevleride vardır... Devlet İşletmesi oluşları sonucu, diğer Orman İşletmelerinin mali yüklerini de üstlenmek durumunda bulunmaktadır. Ancak devlet işletmesi oluşlarından ileri gelen bütün bu özellikleri, onların bir baştan sevk edilmediği sonucunu doğurmamalıdır. ... Bu işletmelerin bağlı bulunduğu üst organın bir devlet holdingi olarak düşünülmesi ve kabul edilmesi mümkündür ve uygundur.» (MİRABOĞLU, 1983) Bu tespit ormancılık sektöründe devlet girişimciliği açısından yerinde bir tespittir.

Hernekadar ülkemizde devlet ormancılığı girişimciliği açık bir belirginlik olarak karşımıza çıkıyorsada, Türkiye Or-

mancılık Politikalarında ve hemen hemen tüm ormancılık mevzuatlarında özel ormancılık girişimciliği, bir ormancılık politikası aracı olarak yer almıştır. Türkiye'nin ilk orman mevzuatlarında bile yer almış bulunan özel ormancılık; ancak son beş yılda görülen bazı kıpırdanmalarla ormancılık üretimine özel ve tüzel girişimcilerin girmesiyle yaygınlaşmaya başlamıştır. Son çıkan ağaçlandırma ve ağaçlandırma fonu yönetmelikleri, özel girişimcilerin ormancılık üretimine girebilceklerinin bir göstergesi olarak vücuda getirlmiştir. Gerek devlet girişimcisi ve gerekse özel girişimci olarak ormancılık üretimine yönelen girişimciler üretim faaliyeti için ekonomik brmler oluşturmaktadırlar. Çünkü faalyetlerinin ve gayretlerinin temelinde üretim vardır ve ekonomik hayatta ormancılık üretimi yapmak için atılmışlardır. Üretim faaliyeti yapan birimlerede «İŞLETME» denmektedir. O nedenle ormancılık üretimi için çabalarda bulunan gerek devlet ve gerekse özel girişimcilerin bir işletmecilik faaliyetiyle ştgal ettikleri düşünülmelidir.

Ülkemizin ormancılığında gerek devlet girişimciliğini ve gerekse özel girişmciliğin iyi anlaşılması, bu iki tür girişimciliğin ülkemiz ormancılığına faydalı sonuçlar vermesi için, işetme ve işletmecilik irdelemeleriyle DIETERICH'in ormancılığa verdiği iki ana işletme kavramını burada açıklamakta yarar vardır. DIETERICH terimsel olarak ormancılıkta işletme kavramını «ORMANCILIK İŞLETMESİ» ve «ORMAN İŞLETMESİ» olarak ikiye ayırmaktadır. ORMANCILIK İŞLETMES'ni; «Yararlanma hakkına sahip olanların ormana ve onun ürünlerine yönelik ihtiyaçlarını sürekli şekilde karşılamak amacıyla orman tekniği işlemlerinin birbirleriyle bağıntılı olarak ve sürekli şekilde yürütüldüğü bir orman sahasıdır.» şeklinde, ORMAN İŞLETMESİ'ni; «Kesim, bölmeden çıkarma, odun çeşitlerine ayırma, değerlendirme işleri gibi kendi başlarına olmayan; muhafaza ormanı, tıraşlama, seçme işletmesi gibi doğrudan insan ihtiyaçlarını karşılamayı değil, teknik bir işlemi ve onun sonucunu amaçlayan; insan ihtiyaçlarını karşılamayı amaçlayan fakat devamlı hasılat olmaya imkân vermeyen orman kısımlarının oluşturduğu amaçlı işletmeler; bir ziraat işletmesinin tali kısmını teşkil eden ve onun sevk ve idaresi altında yürütülen işletmedir.» şeklinde tanımlamaktadır (MİRABOĞLU, 1983).

Bu iki işletme kavramını, girişimcilik açısından karşılaştırır ve ülkemiz ormancılığı ile ilişkiye getirirsek şu sonuçlara u'aşırız: Ormancılık mevzuatımızda mülkiyet açısından ormanlarımız; devlet ormanları hükmi şahsiyete haiz amme müesseselerine ait ormanlar ve özel ormanlar olarak üç kategoride mütalâa edilmektedir. Hükmi şahsiyete haiz amme müesseeslerine ait ormanlar girişimcilik açısından devlet ormanları gibi aslında bir devlet girişimciliğidir. Bu nedenle, denilebilirki ülkemiz ormancılığından devlet girişimciliği ve özel girişimcilk olarak iki girişim türü vardır. Devlet grişimciliği olarak Orman Genel Müdürlüğü değerlendirildiğinde; mülkiyeti devlete ait ormanların idaresini ve işletilmesini üstlenmiştir, asli amacı toplumun bugünkü ve gelecekteki orman ürünlerine olan gereksinimini karşılamaktır, kâr etmeyi prensip olarak gözetse bile bunu amaçlarına dahil etmemektedir, elde ettiği kârları ormanların geliştirilmesi ve genişletilmesi için harcamaktadır, daha çok koru işletme şekli uygulamakta, kaliteli ve kıymetli odun

üretmek için uzun idare süreleri kullanmakta, sahip olduğu ormanları planlı ve düzenli bir şekilde işletmeye çalışmaktadır. Bu özellikleri ile Orman Genel Müdürlüğüne bağlı tüm işletmeler birer «ORMANCILIK İŞLETMESİ»dir. Özel girişimcilik açısından ülkemiz ormancılığı ve ormancılık üretimi değerlendirilecek olursa; özel ormanlar ülkemizde azdır, özel ormancılık yapan kişilerin ürteim faaliyetleri diğer bir deyimle teknik üretim faaliyetleri devlet orman işletmeleri tarafından yapılmaya çalışılmakta, özel ormanlar daha çok köylü işletmesi şeklinde gözükmekte ve tarım işletmesinin içerisinde yer almaktadır, bu ormanlar sahiplerine yakacak, kullanacak odun olarak kendi ihtiyaçlarının karşılanması için işletilmektedir, planlı olarak işletilen ormanı hemen hemen yok gibidir. Bu özelliklerle de özel girişimcilerin üretim faaliyetleri birer «ORMAN İŞLETMESİ»dir.

SONUÇ :

Buraya kadar yapılan açıklamalarda bir üretim faktörü olan girişim irdelenmeye çalışıldı. Bu irdelemelerin ışığında şu sonuçlar sıralanabilir :

1 — Her üretim alanında olduğu gibi ormancılık üretiminde de tabiat, işgücü, sermaye ve girişim olarak belirtilen üretim faktörleri kullanılmaktadır. Bu güne kadar bir üretim faktörü olarak girişim, ormancılık üretim faktörler iiçerisine dahil edilmemiştir. Ormancılıkta girişimin bir üretim faktörü olarak algılanmasıyla gerek mülki, hukuki ve siyasi ve gerekse işletmecilik fonksiyonu açısından bir çok ormancılık problemleminin çözümüne ulaşılabilir.

2 — Girişim işgücü gibi aktif bir üretim faktörüdür. Kararlı, başarılı ve dengeli bir girişimcilik demek, o üretimin başarılı olması demektir. Bu özellikte girişimcilerin çokluğu da, üretim kapasitesinin çoklrğu demektir. Ormancılık gibi üretim arzının düşük olduğu bir sektörde bu tür girişimcilerin çokluğu da, ormancılık üretiminin artması demektir. Bu açıklamalar, ormancılıkta bir üretim faktörü olarak girişimciliğin önemi anlatmaktadır.

3 — Türkiye Ormancılığında girişimcilik açısından devlet girişimciliği esastır. Bu esasa göre devlet bir girişimci olarak, ormancılık üretimi yapmak için, birer üretim birimi olan orman işletmelerini kurmuştur. İşletmelerin sevk ve idaresini üstlenen teknik personel, devlet girişimciliği emrinde çalışan yöneticilerdir. Yöneticilerin başarısı devlet girişimciliğinin başarısıdır. Devlet Orman İşletmelerini yöneten teknik personelin bu bilinçle hareket etmesi ve yöneticilik fonksiyonunu bu şekilde algılaması devlet işletmeciliğinin başarı düzeyinin en büyük göstergesi olacaktır.

4 — Türkiye ormancılığında devlet girişimciliği esas olmasına karşın özel girişimcilerde ormancılık üretiminde faaliyet göstermektedirler. Ülke orman alanlarının artırılması, orman ürünü arzının yükseltilmesi için devletin yaptığı çabalara özel girişimcilerin destek vermesi olumlu sonuçlar doğurmaktadır. Bu nedenle ülkemiz ormancılığında orman alanlarının artırılması ve orman ürünü arzının yükseltilmesi gibi ana hedeflere ulaşmak için, devlet girişimciliği ve özel girişimcilik bir arada tutulmalı her iki girşm türünü pratiğe aktarma gayretleri içerisinde bulunulmalıdır.

5 — Ormancılık üretiminde girişimcilik açısından sıhhatli sonuçlara ulaşmak için devlet grişimcilerinin ve özel girişimcilerin oluşturdukları işletmeler; DIETEI RICH'ın işletmecilik anlayışına uygun bir şekilde ayrıma tabi tutulmalıdır. Devlet girişimciliğinin oluşturduğu işletmeler birer «ORMANCILIK İŞLETMESİ», özel girişimcilerin oluşturduğu işletmelerde birer «ORMAN İŞLETMESİ» olarak düşünülmelidir. Bu suretle her iki girşim türünün işletmecilik açısından sorunları kolaylıkla algılanıp, çözülebilebilir.

LİTERATÜR

GÜLEN, İ., 1961. Sevk ve İdare Faktörü ve Orman İşletmesindeki Önemi, İ.Ü. Orman Fakültesi Dergisi, Seri: B, Cilt: II, Sayı : 2 İstanbul.

GÜLEN, İ., 1968. Orman İşletmesinde Üretim Faktörleri, İ.Ü. Orman Fakültesi Dergisi, Seri: B, Cilt: 18, Sayı: 2 İstanbul.

FIRAT, F., 1971. Ormancılık İşletme İktisadi, İ.Ü. Orman Fakültesi Yayınları, İ.Ü. Yayın No: 1541, O.F. Yayın No: 156, İstanbul.

ERASLAN, İ., 1982. Orman Amenajmanı, İ.Ü. Orman Fakültesi Yayınları, İ.Ü. Yayın No: 3010, O.F. Yayın No: 318, İstanbul.

MİRABOĞLU, M., 1983. Ormancılık İşletme İktisadi, İ.Ü. Orman Fakültesi Yayınları, İ.Ü. Yayın No: 3143, O.F. Yayın No: 339, İstanbul.